

ügyi összeomlást az 1980-as évek elején még el lehetett kerülni azzal, hogy Magyarországnak belépett a Nemzetközi Valutaalapba és a Világbankba, de ez csak átmeneti javulást hozott. Nemcsak a külföld felé adósodott el az ország, hanem a nyugdíjpénztár és a vállalatok belső eladósodása is bekövetkezett.

Befejezés

A Kádár-korszakban több kísérlet is történt a gazdaság átalakítására, ám ez nemcsak a külgazdasági környezet Magyarország számára hátrányos változása, hanem a szocialista rendszer sajátos korlátai, a **tervgazdaság** miatt nem lehetett sikeres.

5. tematika

Pénzügyi és gazdasági ismeretek (az állam szerepe a gazdaságban, a pénzpiac működése, vállalkozások)

I. AZ ÁLLAM ÉS FUNKCIÓI

A modern állam tágabb értelemben az egy adott területen élő politikailag szervezett közösség valamennyi tagját jelenti. Szűkebb értelemben viszont az **állam** azonos az adott közösséget irányító kormányzati intézményrendszerrel. Az **állam** funkciói:

1. Funkcionális csoportosítás

A hagyományos vagy közhatalmi funkció az **állam** legkorábbi formájában is meglévő minimális feladataira vonatkozik, ezek a törvényhozás, végrehajtás és az **állam** lakóinak védelme.

A szociális vagy jóléti funkciók az ipari forradalom kibontakozását követően az ún. modern államok sajátjai (**T1**), céljuk a közjó minél magasabb szintjének biztosítása, azaz az oktatás, egészségügy, társadalombiztosítási rendszerek (nyugdíj, munkanélküliség kezelése, családtámogatás, a leszakadó társadalmi rétegek segítésére szolgáló szociális rendszer) működtetése.

A gazdasági funkciók közé tartoznak pl. a munkahelyteremtés, az állami beruházások, a gazdaság modernizálásának, az infrastruktúra kiépítésének állami támogatása, a külföldi működő tőke érkezésének előkészítése, segítése, valamint a közszolgáltatások működtetése / működésének felügyelete.

2. Az állam jellege szerinti csoportosítás

Szabályozó szerepben összehangolja az egyes közpolitikákat, s e lépéseket politikai célok határozzák meg (pl. központi hatalom fenntartása vagy modern államokban a választók megnyerése stb.).

Tulajdonosi szerepben a teljesen vagy részben *állami tulajdonú* vállalatokon – valamint az ezekhez kapcsolódó intézményrendszeren – keresztül megvalósuló gazdasági szerepvállalására koncentrál.

Finanszírozó szerepben a beszedett adókon keresztül vonja el a jövedelmeket, amit állami feladatokra fordít.

II. AZ ÁLLAM GAZDASÁGI SZEREPVÁLLALÁSA

A témakör az állam gazdasági szerepét vizsgálja, de fontos leszögezni, hogy a XXI. században már nem csupán az országok közötti kapcsolatokra épül a gazdaság, hiszen kiemelt szerepet kapnak a transznacionális vállalatok (pl. Samsung, Mercedes). Az állam feladata ebben az esetben a megfelelő gazdasági-jogi környezet megteremtése.

1. Legfőbb jellemzők

Az állam elsődleges feladata tehát a belső rend fenntartása, a mindenki számára kötelező törvények kialakításával (törvényhozás) és betartatásával (ellenőrzés és szankcionálás). Az állam alapvető politikai feladata a védelem megszervezése (pl. önálló hadsereg fenntartása) és az ország képviselte nemzetközi viszonylatban.

Az állam létrejöttének egyik fő indítéka azonban a gazdaság bizonyos feladatainak szervezése, ellátása volt, hiszen kezdetben a gazdálkodás, a termék- és jövedelemelosztás csak erőszakkal, kényszerítő eszközökkel volt fenntartható (lásd újraelosztó rendszerek létrejötte az öntözéses földművelést folytató államokban). E törvényhozási és fiskális feladatokat az állam csak akkor tudta ellátni, ha létrehozta saját katonai és hivatali szervezeteit is, amelyek fenntartását az ugyancsak kényszerek alkalmazásával szerzett bevételekből (adók) fedezte. (T3)

A piacgazdaság kialakulásával a piacnak és a magántulajdonnak lett kiemelt szerepe, s szereplője a termelő és a fogyasztó lett. Az állam gazdaságszervező szerepe az elosztás terén fokozatosan csökkent, hiszen a termelés és a fogyasztás kapcsolatának koordinálását a piac végezte, ugyanakkor azonban az államnak továbbra is kiemelt feladata a szabályozás, azaz a gazdasági rendszer működési feltételeinek és kereteinek biztosítása. Ezt azonban már más eszközökkel végzi, mert a közvetlen erőszak helyét a gazdasági kényszer vette át, az állami gazdaságsszabályozást nem a katonák, hanem a törvények és a bíróságok valósítják meg. A szabályozó szerepre azért is szükség van, mert a piac működésének hátrányait ezáltal csökkenteni lehet (pl. a társadalombiztosítás rendszerének kialakulása, szociális háló, munkavállalási feltételek és körülmények szabályozása, környezetvédelmi előírások stb.).

A modern állam létrejöttével a gazdasági szerepvállalás tehát alapvetően több területen is megmutatkozik. Az egyik az állami gazdaságpolitika és megvalósítását szolgáló eszközök (pl. jogszabályok) biztosítása. A másik a nemzetgazdaság zavartalan működéséhez és fejlődéséhez szükséges infrastruktúra fejlesztése, a harmadik pedig a piacon való részvétel saját vállalataival vagy vállalkozásaival. Az állam kiemelt feladatának tekinti még, a működő tőke bevonzását, saját gazdasági szereplőinek védelmét (pl. védővámokkal, kvótákkal/nemzetközi egyezményekkel), mindezt úgy, hogy biztosítsa a globális világban a versenyképességüket.

Az állam a költségvetésen (fiskális politika) keresztül képes közvetlenül is befolyásolni a gazdaság működését: a költségvetés bevételi oldalán a befizetési kötelezettségekkel, a kiadási oldalon a támogatásokkal, a kormányzati beruházásokkal. Mindezekkel a lépésekkel az az állam célja, hogy biztosítsa a nemzetgazdaság stabilitását, befolyásolja az erőforrások elosztását és a jövedelemelosztást.

A mai államok úgynevezett vegyes gazdaságként működnek, ami azt jelenti, hogy ezekben a gazdasági kapcsolatok legfőbb szervező ereje a piac (eladó-vevő) maradt, de ezzel párhuzamosan az állam is részt vesz a nemzetgazdaság életében, s meghatározó a külföldi működő tőke szerepe is az áruk, munkaerő és a tőke mozgása miatt. A modern állam tehát korlátozza, korrigálja, szükség esetén helyettesíti a piaci működést, hiszen az állami beavatkozás elsődleges célja a stabilitás és a hatékonyság biztosítása. Az állam azonban beavatkozhat a társadalmi igazságosság és méltányosság érvényesítésének szándékával is. Ez a piacgazdaságban különösen fontos, hiszen a gazdasági rendszernek vannak veszteségei; felkarolásuk, segítése fontos feladat. Az ún. szociális piacgazdaság koncepciója szerint akkor pozitív az állam beavatkozó szerepe, ha nem szorítja háttérbe a piaci koordinációt olyan területeken, ahol egyébként a hatékony piaci koordináció feltételei adóttak.

2. Az állam gazdasági funkciói

Napjainkban az államok alapvetően négy feladatkör ellátása érdekében vállalnak gazdasági szerepet: a gazdaság működésének intézményi és jogi feltételeinek biztosítása, az allokációs, az újraelosztási és a stabilizációs funkció betöltése. Ezek tényleges szerepe, egymáshoz viszonyított aránya közgazdasági irányzatonként eltérő. (Az állam intézményi és jogi feltételeinek megteremtése, valamint az allokációs funkciója inkább a neoklasszikus modell szerint hangsúlyos, az újraelosztási és stabilizációs funkció pedig pl. a keynesi modellben tölt be fontos szerepet.)

Az intézményi és jogi feltételek megteremtésével, a gazdasági törvénykezés során az állam biztosítja a gazdasági működés törvényes kereteit, megteremti azokat a feltételeket, amelyek között a piacgazdaság szereplői, a vállalkozások a tevékenységüket végezhetik. Mindhárom hatalmi ág szerepet kap ebben. Például a kormány által előkészített és a parlamentben elfogadott jogszabályok határozzák meg a munkaadók és munkavállalók jogait, kötelességeit, s ha valaki ezeket megszegi, akkor a bíróságok hoznak az ügyben ítéletet. A gazdaság zavartalan működését garantálják még egyéb intézmények is – például a versenyhivatal vagy a bankfelügyelet is.

A második az allokációs funkció, amelyet a piac egyes részeinek működésében megfigyelhető problémák kiküszöbölésére vagy csökkentésére működtetnek. A piac szabad működését korlátozza például a vállalatok közötti kartellezés, ezért az állam például korlátozza a monopóliumokat. Ehhez a funkcióhoz tartoznak azok a kormányzati tevékenységek is, amelyek segítségével az állam képes az előállított termékek és szolgáltatások mennyiségét és minőségét befolyásolni, pl. állami megrendelések segítségével közjavakat állít elő. A közjavak olyan áruk vagy szolgáltatások, amelyeket közpénzből jellemzően az állam biztosít az állampolgároknak, mint fogyasztóknak. Ezek közé tartoznak olyan szolgáltatások, amelyekből nem lehet senkit sem kizárni (pl. rendvédelem), de olyan tevékenységek is, amelyeket csak részben állít elő az állam, viszont hozzáférést biztosít olyanok számára is, akik nem tudnak fizetni a szolgáltatásért, cserében viszont szigorúan ellenőrzi a működésüket (pl. oktatás, ivóvízellátás, közlekedés, szemétszállítás stb.).

A harmadik funkció az újraelosztás. A piacgazdaságban funkcionális jövedelemelosztás jellemző (az egyének annak arányában kapnak jövedelmet, amilyen arányban hozzájárulnak a termékek létrehozásához), ami azonban jelentős különbséget eredményez az egyének jövedelmei között. A különbségből adódó feszültséget próbálja tehát az állam az újraelosztáson keresztül csökkenteni. Ennek jegyében támogatja például segélyprogramokkal a szegényeket, de az újraelosztás része a nyugdíjrendszer, a közegészségügy és a közoktatás működtetése is. Egyes gazdasági elméletek azért támogatják az újraelosztást, mert ezzel az állam a keresletet is növelheti, ami a gazdaság teljesítményének javulásához vezet.

Negyedik a stabilizációs funkció, amely elsősorban a kereslet és a kínálat szabályozásán keresztül érvényesül. Általában a munkanélküliség és az infláció megfelelő kezelésére, a stabil fizetőeszköz biztosítására, a költségvetés egyensúlyának vagy a külgazdasági egyensúlynak a megteremtésére irányul. Van olyan közgazdasági szemlélet, amely szerint az állam legfeljebb az árstabilitás érdekében avatkozhat be, míg mások szerint rendszeresen szükség van a kormány aktív gazdasági szerepvállalására. Az ilyen beavatkozás ugyanis jelentős politikai hatásokkal is jár. (Az allokációs funkció a piac egy-egy részének működését befolyásolja, a stabilizáció viszont kifejezetten az összgazdasági folyamatok szabályozására irányul!)

A globális világban igen fontos szerepe van a tőkevonzó-képességnek. Ezt szabályzókon, tárgyalásokon keresztül az állam biztosítja.

III. AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS

Államháztartásnak nevezzük az állam gazdálkodási rendszerét, vagyis azt a tevékenységet, amely során az állam bevételeit beszedi, és összegyűjti az állami költségvetésbe, hogy azt felhasználja majd kiadásai teljesítésére. A költségvetés tehát az állam várható bevételeinek és kiadásainak tervszerű és számszerű szembeállítása adott időszakra, általában egy évre vonatkozóan. A költségvetést és a végrehajtására vonatkozó törvényt a kormány terjeszti az országgyűlés elé, ahol a bizottsági és plenáris viták után az országgyűlés szavaz róla (feles törvény). A végrehajtás a kormány feladata.

A fejlett államokban a GDP 30-60%-át vonja el az állam, Magyarországon kb. 50%-os ez az arány. **(T2)** Az államháztartás különböző alrendszerekből tevődik össze, amely alrendszerek között megoszlanak a feladatok és az eszközök. A magyar államháztartás négy nagy alrendszerből áll: a szűken vett költségvetésből, az önkormányzatok költségvetéséből, az Egészségbiztosítási Alapból (pl. egészségügyi ellátás, táppénz) és a Nyugdíjbiztosítási Alapból (pl. öregségi, rokkantsági, özvegyi, árvasági nyugdíj). (Az Elkülönített Alapok meghatározott állami feladatokat támogatnak részben költségvetési forrásokból, ilyen pl. a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap és a Nemzeti Kulturális Alap.) Az alrendszereket tehát megkülönböztethetjük aszerint, hogy központi vagy helyi (területi) hatáskörbe tartoznak-e, illetve hogy milyen típusú közösségi szükségletet elégítenek ki.

- Minden államháztartásban van egy központi költségvetés, amely felett rendszerint a legfőbb államhatalmi szerv (az országgyűlés) rendelkezik döntési jogkörrel. A központi költségvetésen kívül az önkormányzatoknak is van saját költségvetése, amiről a megyei vagy települési közgyűlés dönt.

- A központi és a helyi kormányzati hatáskörök nemcsak a költségvetés kapcsán határolódnak el, hanem a finanszírozási és ellátási rendszerekre vonatkozóan is. Vannak olyan általános közösségi szükségletek, amelyek csak az egész országra értelmezhetők (pl. a honvédelem, országos hatáskörű hivatalok működtetése), vannak viszont olyan közszolgáltatások, amelyeket helyileg (megye, település) vesznek igénybe az állampolgárok (pl. személyszállítás), ezért ezek működtetésekor lehetővé válik a helyi szükségletekhez való rugalmas alkalmazkodás.

- Az alrendszerek nemcsak a közigazgatás szerint, hanem speciális feladatok alapján is elkülönülhetnek. Ilyenek lehetnek a társadalombiztosítási alrendszerek, vagy más, meghatározott célra elkülönített pénzalapok, illetve azok felhasználása, működtetése (pl. Nemzeti Kulturális Alap).

Az állam bevételei az adók és a járulékok. Az adók egy része jövedelemadó, amihez a magánszemélyek személyi jövedelemadója és a vállalkozások társasági adója tartozik. Jelenleg Magyarországon egykulcsos adórendszer van érvényben, 16% ennek a mértéke. A bevételek másik része fogyasztási adó, ilyen a termékek és szolgáltatások árába beépített áfa (általános forgalmi adó) és a néhány speciális termék köré kivetett jövedéki adó (pl. dohány, alkohol). Jelenleg 27% az áfa Magyarországon, ami Európán belül a legmagasabb adókulcs ebben az adónemben (vannak olyan termékek/szolgáltatások, amelyekre kedvezményes áfát vet ki az állam, pl. az internet). A költségvetés bevételei közül a legnagyobb összeget a társadalombiztosítási járulék és a szociális hozzájárulási adó teszik ki, ezeket a munkavállalók fizetik.

Ha a költségvetési egyenleg negatív, tehát államháztartás kiadásai meghaladják a bevételeket (deficit), akkor az állam hitelből kénytelen fenntartani a működőképességet. Az állam ún. állampapírokat is kibocsáthat működése biztosítására, s ezeket egy előre meghatározott lejáratú időpontban kamatokkal növelt értékben visszavásárolja. Az állampapír előnye a befektetők (pl. akár a magánszemélyek, akár bankok, biztosító társaságok) számára, hogy alacsony kockázatú befektetésnek számítanak az állami garancia miatt.

A gazdaságpolitikai intézkedések szolgálhatnak azonnali vagy hosszú távú célokat. Az azonnali hatású intézkedések gyorsan célú érhetnek, ám könnyen elbizonytalanítják a gazdaság szereplőit, hiszen a beruházások nagyobb időtávlatban is kiszámítható környezetet kívánnak. A hosszabb távú intézkedések kiszámíthatóbbak, ám jelentős mértékben korlátozzák a későbbi állami lépéseket.

IV. PÉNZPIAC MŰKÖDÉSE

Aligha tudjuk az életünket pénz nélkül elképzelni, de nem volt ez mindig így. Kezdetben még közvetlen vagy közvetett árucserével juthatott valaki olyan dolgokhoz, amikre szüksége volt, de amiket előállítani nem tudott. Az igazán nagyarányú kereskedelem akkor indulhatott meg, amikor közvetítőként megjelent az értékmérő, a pénz. Kezdetben inkább áru pénzt használtak (például marhát), majd az árutermelés fejlődése során egyre inkább a fémérmék használata vált általánossá. A pénzverés regálé jog volt, ami egyben azt is jelentette, hogy a király, azaz az állam kezébe került a gazdaság ellátása fizetőeszközzel. Európában a papírpénzek jellemzően a XIX. században váltották fel a fém pénzeket. Mindennapokban a pénzt két formában használjuk: egyrészt a vásárláskor azonnal felhasználható készpénzként, másrészt a bankban tartott számlapénzként. Ez utóbbi a forgalomban lévő pénznek több mint 90%-a. A készpénzt helyettesítő fizetési eszköz a csekk és a hitelkártya.

A pénzpiac legalapvetőbb formája a tőzsde, ahol értékpapírok (a részvények, kötvények, állampapírok) és valuták cserélnek gazdát (ún. értéktőzsde) vagy nagy mennyiségű árucikkkel kereskednek (ún. árutőzsde). A részvénycsomagok árának változása a tőzsdeindex. Magyarországon a Budapesti Értéktőzsde magába olvasztotta a Budapesti Árutőzsdét is. A pénzpiac alapvetően azon alapszik, hogy vannak olyan gazdasági szereplők, akik egy adott időszakban megtakarítanak, míg másoknak pl. egy vállalkozás működtetéséhez tőkére lenne szükségük, amivel ők maguk nem rendelkeznek. A hitelező és a hitelt felvenni kívánó között a modern gazdaságban ún. közvetítők (pl. bankok, biztosító társaságok) teremtenek kapcsolatot, azaz nem közvetlenül lesznek üzleti partnerek.

Monetáris politikának nevezzük, ha a pénzpiacon keresztül hat a gazdaságra az állam, vagyis a kormányzat és a központi bank szabályozza a forgalomban lévő pénz mennyiségét, változtatja a kamatokat. Ha az áru piacra gyakorol hatást az állam, akkor azt költségvetési vagy fiskális politikának nevezzük. A fiskális politika eszköze lehet például bevételi oldalon az adókulcsok változtatása, új adónemek bevezetése, kiadási oldalon pedig az állami vásárlások jelentette kereslet vagy a jóléti kiadások módosítása. A pénzkibocsátásért felelős jegybankként működő Nemzeti Bank ezen kívül hitelt nyújt a kereskedelmi bankoknak, hogy legyen kihelyezhető forrásuk, ugyanakkor előírja számukra, hogy a betétállomány jogszabályban meghatározott hányadát kötelező tartalékként vissza kell tartaniuk, hogy folyamatosan fizetőképesek (likvidek) maradjanak. A jegybanki alapkamat jelentősen befolyásolja a kereskedelmi bankok lehetőségeit, hiszen, ha a jegybank magas kamattal adja a kereskedelmi banknak a hitelt, akkor a ke-

reszkedelmi bank is magas kamatra tudja kiadni a gazdasági szereplőknek. A jegybank emellett felügyeli az árfolyam-politikát, azaz meghatározza a külföldi pénznem forintra és a forint külföldi pénzre való átváltásának az árfolyamait is (más országok készpénzét valutának, számlapénzét pedig devizának nevezzük).

V. A PÉNZ FUNKCIÓI

Egyrészt forgalmi eszközként használjuk a pénzt, amikor vásárolunk vagy eladunk. Abban az esetben azonban, ha az áru eladása és az árbevétel realizálása két külön időpontban történik, akkor már fizetési eszköz funkcióról beszélünk. Értékmérőként is szerepet kap, hiszen segít a kiválasztott áru piaci megmértetésében, értéket rendel hozzá. A hosszabb távú tervezés szempontjából fontos a felhalmozási vagy vagyontartási funkciója. Végül pedig két vagy több ország/vállalat közötti kereskedelemben az összehasonlítást a világpénz funkció teszi lehetővé.

A pénz kezelése a bankrendszeren keresztül történik, a bankoknak pedig két fajtája van: az egyik a központi vagy jegybank, a másik a kereskedelmi pénzintézet. A jegybank az állam bankja. Feladata a pénzmennyiség szabályozása, az ország fizetőképességének és a pénz értékállóságának biztosítása. A jegybank feladatköréhez tartozik a pénzkibocsátás, az árfolyam-politika, az ország deviza- és aranytartálékainak kezelése. A jegybank a központi költségvetésen keresztül finanszírozza az államháztartást, irányító szerepénél fogva pedig pénzintézeti számlákat vezet a bankrendszer többi szereplője részére. A kereskedelmi bankok magántulajdonú, de a jegybanktól függő pénzintézetek. Négy alapvető funkciójuk van: a betétek gyűjtése, másképpen a megtakarítás; a hitelnyújtás; a fizetési forgalom bonyolítása és az úgynevezett banki szolgáltatások, ahová a valuta- vagy devizaügyletek, a banki tanácsadás, illetve az értékpapírok őrzése tartozik. A kereskedelmi bankok működését piaci szempontok irányítják. A náluk elhelyezett összegek után betéti kamatot fizetnek, a hitelek után hitelkamatot számolnak fel. A kifizetett betéti kamatok és a bank által felszámolt hitelkamatok különbözete a kamatrés. A bank haszna részben a kamatrésből, részben a saját tőkéjének kihehelyezése után kapott kamatokból származik. Az ügyfeleknek akkor nyújtanak hitelt, ha annak visszafizetése biztosítottnak látszik. Egyszintűnek nevezzük a bankrendszert egy országban, ha azt egyetlen központi pénzintézet működteti. Kétszintűnek pedig akkor, ha a központi bankon kívül még működnek nyereségérdekelt kereskedelmi bankok és egyéb pénzintézetek, például takarékszövetkezetek, biztosító társaságok is. A kétszintű bankrendszerben az állam nem tudja közvetlenül érvényesíteni az akaratát, hiszen a központi bank, azaz a jegybank nincs kapcsolatban az ügyfelekkel. Magyarországon kétszintű bankrendszer működik, ahogy a világ országainak döntő többségében.

VI. VÁLLALKOZÁSOK

A vállalkozás üzleti tevékenységet folytató céget jelent, amelyek működését törvények, rendeletek szabályozzák. Az üzleti vállalkozások gazdálkodási tevékenységet folytatnak, profit reményében javakat állítanak elő (termék, szolgáltatás), s céljuk pénzügyi jóléti elérése vagy növelése, miközben számot kell vetniük a gazdálkodási folyamat bizonytalanságával, kockázataival. Kockázatot jelent, hogy a vállalkozás bonyolult környezetben működik. Ennek egyik összetevője a gazdasági környezet, amelyben meg kell találni számításait a termékek és az erőforrások piacán ahhoz, hogy sikeres legyen. Ehhez társul még az adott országban működő adórendszer és a gazdálkodás kereteit meghatározó szabályrendszer. A vállalkozás működését azonban az előbbieken kívül

alapvetően meghatározza a földrajzi környezet és a társadalmi-politikai közeg is. A vállalkozásnak alkalmazkodnia kell a természeti viszonyokhoz, de egy ország kulturális szokásaihoz is.

A tevékenység tervezése érdekében minden cég üzleti tervet készít, ami egy adott vállalkozás leendő tevékenységéről készülő átfogó terv, körvonalazza a vállalkozás minden lényeges részét, működésének oldalait, területét, folyamatát. Az üzleti terv tartalma, részletessége és mélysége a vállalkozás méretétől és tevékenységének jellegétől függ. A piac mérete, a verseny és a lehetséges növekedés szintén befolyásolja az üzleti terv tartalmát. Az üzleti terv tehát tartalmazza a tervezett bevételeket és kiadásokat, s ha a bevétel a nagyobb, akkor a keletkező profitot. A vállalkozás költségei lehetnek tényleges, azaz explicit kiadások (pl. munkabér, nyersanyag, járulékok stb.), de vannak ún. rejtett (implicit) kiadások is, tipikus példa erre az eszközök kopásból, öregedésből fakadó amortizációja, értékcsökkenése. Az összes elszámolható költséget számviteli költségnek nevezik.

A vállalkozásokat különböző szempontok szerint csoportosíthatjuk.

- Méretük, azaz vagyonuk vagy árbevételük alapján beszélhetünk kis, közepes vagy nagy vállalkozásokról.
- Tevékenységük szerint elkülönülnek a szellemi vagy fizikai terméket létrehozó termelő, a szolgáltatásokat nyújtó, és a terméket a termelőtől a fogyasztóig eljuttató kereskedelmi vállalkozások.
- Tulajdonformák szerint megkülönböztetjük a magánkézben lévő, szövetkezeti és az állami cégeket. Léteznek olyan vállalkozások, amelyeknek a tulajdonosai között az állam és magánszemélyek is szerepelnek, azaz vegyes tulajdonúak. A magánvállalat tulajdonosa vagy tulajdonosai saját vagyonukat kockáztatják, a tőkét is ők biztosítják. A magyar gazdaságban jelenleg ez az uralkodó tulajdonforma, kb. 70% az aránya. A szövetkezetek az állampolgárok által önkéntesen létrehozott gazdasági egységek, a tagok vagyonukkal járulnak hozzá az alapításhoz, a működéshez, a gazdálkodás kockázatát is közösen viselik. Ebben a formában működnek például a mezőgazdasági profilú termelőszövetkezetek és a pénzügyi tevékenységgel foglalkozó takarékszövetkezetek. Az állami vállalatok tulajdonosa az állam. A cég eszközei is az állam tulajdonában vannak, de ezekkel a cég önállóan, saját felelősséggel gazdálkodik. (A magyar társasági jog 2014-ig tartalmazta csak az állami vállalat kategóriát.)
- A vállalkozások társasági forma szerint két nagy csoportra oszthatók: egyéni és társas vállalkozásra. Az egyéni vállalkozás egyetlen személy tulajdonában áll, míg az utóbbi két vagy több tulajdonossal működik, ahol a partnerek osztoznak az eredményen és a vezetés felelősségén. A gazdasági társaságok alapításához valamilyen, a társaság formájától függő konkrét elnevezésű létesítő okirat szükséges, amely a cégnéven, székhelyen, tevékenységi körön stb. túl meghatározza az adott társaságban részt vevő tagok ill. részvényesek egymáshoz való viszonyát, jogait és kötelezettségeiket. Az alapításhoz valamennyi tag vagyoni hozzájárulása szükséges, ami formáját tekintve lehet pénzbeli vagy nem pénzbeli (pl. épület, eszközök), mértékét tekintve tagonként lehet különböző. A gazdasági társaság megszűnése az a jogi tény, amelynek bekövetkeztétől a jogalany többé nem létezik. A megszűnés történhet jogutódlással (átalakulás) vagy jogutód nélkül.
- A társas vállalkozások közötti fő különbséget a társulási feltételek, az alapítás körülményei és a felelősségi viszonyok jelentik. A legfontosabb társas vállalkozások a közkereseti társaságok (kkt.), betéti társaságok (bt.), a korlátolt felelősségű társaságok (kft.) és a részvénytársaságok (rt.) Ezek legfőbb jellemzői:

	közkereseti társaság (kkt.)	betéti társaság (bt.)	korlátolt felelősségű társaság (kft.)	részvény- társaság (zrt., nyrt.)
Társulási feltételek	– magánsze- mélyek és jogi személyiséggel rendelkező gaz- dasági társasá- gok alapíthatják	– magánsze- mélyek és jogi személyiséggel rendelkező gaz- dasági társasá- gok alapíthatják	– magánsze- mélyek és jogi személyiséggel rendelkező gaz- dasági társasá- gok alapíthatják	– az lehet tagja, aki a társaság által kibocsátott részvényeknek tulajdonosa
Alapítás körülmé- nyei	– legalább két tag szükséges az alapításhoz – az induláshoz szükséges tőke nincs meghatá- rozva	– az induláshoz szükséges tőke nincs meghatá- rozva	– az induláshoz meghatározott tőke szükséges	– az induláshoz meghatározott tőke szükséges – a zártkörű részvénytársaság (zrt.) részvényeit egy meghatározott körben forgalmaz- zák, a nyílt körű részvénytársaságét (nyrt.) bárki meg- vásárolhatja
Felelősségi viszonyok	– a tagok fele- lőssége korlátlan és egyetemleges, azaz minden- re kiterjedő, a vállalkozás tevékenységéért az alapítók saját vagyonukkal felelnek – jogi szemé- lyiséggel nem rendelkezik	– egy beltaggal és egy kültaggal kell rendelkez- nie. A beltág felelőssége korlátlan és egyetemleges, a kültagé csak a bevitt vagyon mértékéig terjed – jogi szemé- lyiséggel nem rendelkezik	– a tagok felelőssége korlátolt, azaz a tag a társaság tartozásaiért nem felel – jogi szemé- lyiséggel rendel- kezik	– a tagok felelős- sége korlátolt, azaz a tag a társaság tartozásaiért nem felel – jogi személyiség- gel rendelkezik

A jogi személyiséggel rendelkező szervezet az emberek által meghatározott célból alapított, elkülönült vagyonnal és szervezettel rendelkező cég, amelyben a jogokat és a kötelezettségeket nem a cég tulajdonosai gyakorolják, hanem a cég mint elkülönült egység. Az elkülönült szervezet azt jelenti, hogy maga a szervezet akkor is fennmarad, ha a tagok cserélődnek, az elkülönült vagyon pedig, hogy a szervezet vagyona nem azonos a tagok vagyonával, hanem attól elválik. Ezzel a vagyonnal állt helyt a társaság tartozásaiért.

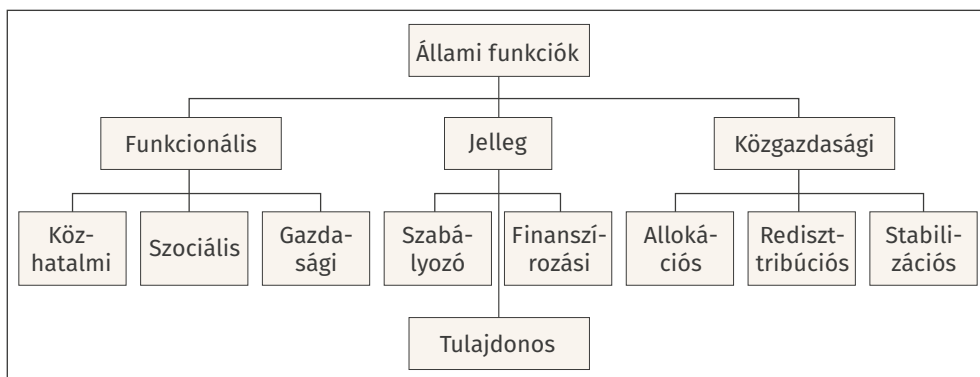

Mintatétel

A források és ismeretei alapján mutassa be az állam gazdasági szerepvállalását és az államháztartás működését!

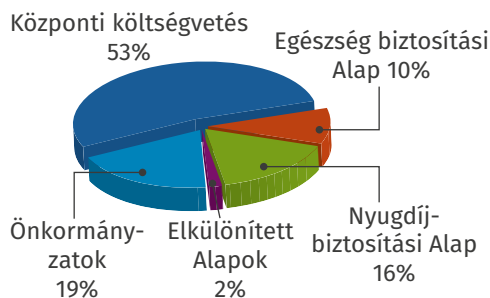
Feleletében térjen ki az alábbi szempontokra:

- az állam funkciói, különös tekintettel a gazdasági funkciókra;
- az államháztartás és alrendszerei;
- az állami költségvetés szerepe, elfogadtatása;
- az állami bevételek és kiadások struktúrája, jellemzői.

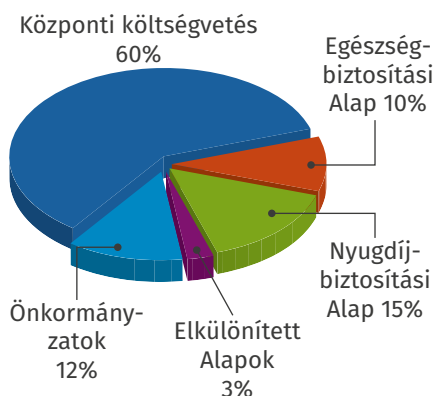

Az állami funkciók csoportosítása

„Ha a **kormány hitelt vesz fel a pénzpiacokon**, akkor ezzel az **ipar versenytársává** válik, és olyan erőforrásokat köt le, melyeket különben a magángazdaság használt volna fel, ezáltal felhajtja a kamatokat, és mindenki számára **megdrágítja a hitelfelvételt**, akinek szüksége lenne rá.” (Winston Churchill pénzügyminiszteri álláspontja, 1929)

A költségvetés szerkezete 2007.

A költségvetés szerkezete 2014.

„36. cikk (1) Az Országgyűlés minden évre vonatkozóan törvényt alkot a központi költségvetésről és a központi költségvetés végrehajtásáról. A központi költségvetésről és